

8. Úskalí životního stylu (kouření, alkohol, drogy apod..)

Od počátku devadesátých let je v české společnosti sledován skutečný nárůst problémového a rizikového chování. V širších souvislostech k tomu přispěla nižší státní a institucionální kontrola nad chováním občanů, a tedy i dětí a mladých lidí, dále větší důraz na výkonovou orientaci, zvýšené preference materiálních hodnot u některých skupin obyvatelstva, větší tlak na vlastní rozhodování, názorovou pluralitu a osobní svobodu.

Za rizikové chování považujeme jednání ohrožující život, zdraví nebo sociální integritu jedince nebo chování, které je namířeno proti zájmům společnosti obsažených v normách a definovaných v zákonech. Toto vymezení je ještě potřeba rozšířit o chování ohrožující integraci jedince do společnosti, tzn. chování ohrožující uplatnění práva na zaměstnání, vzdělání, sociální ochranu a sociální péči, zdravotní péči, na zapojení do dění společnosti, právo na ochranu proti chudobě a sociálnímu vyloučení, právo na bydlení.

Stručně řečeno, odlišujeme „normální“ sociální chování od rizikového vzhledem k závažnostem projevů chování z hlediska budoucí prognózy dalšího vývoje dítěte jako pozitivně angažovaného člena společnosti.

Rizikové chování představuje komplex postojů, projevů a hodnot, které jsou rizikové jak pro společnost, tak pro jedince z hlediska duševního a fyzického zdraví.

Rizikové chování je takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.

Je to chování směřující proti sobě samému nebo proti skupině. Míra rizika je v přímém vztahu k věku, k sociální a profesní příslušnosti a k přechodnosti nebo stálosti nevhodného chování jednotlivce. Rizikové chování zahrnuje zejména narušení vztahů k sobě, vrstevníkům, příslušníkům rodiny, společnosti.

Rizikové chování se projevuje mj. užíváním (i experimentováním) návykových látek (včetně užívání anabolik a steroidů), v nelátkových závislostech – gambling, PC, Internet atd. (závislostní chování), negativními jevy v oblasti reprodukční mj. i předčasným sexem a s ním spojeným střídáním partnerů (sexuálně rizikové chování), případná nechtěná časná těhotenství (ale i zneužívání dětí včetně komerčního sexuálního zneužívání).

Specifickou oblast tvoří negativní jevy v psychosociální oblasti, např. poruchy příjmu potravy a řada dalších psychiatrických a vývojových odlišností. Řadí se k nim i deprese, případně až suicidální jednání. Uvedené jevy se obvykle sdružují (vyskytují se častěji společně než izolovaně) a mohou také vzájemně usnadňovat svůj vznik. Nedílnou součástí je i agresivní chování, kriminální jednání a další sociálně patologické jevy, které už přesahují rámec této otázky.

Zdroje rizikového chování

Možné zdroje rizikového chování se pokusíme ozřejmit na pozadí tří skupin zdrojů, které se vzájemně ovlivňují (podmiňují) a také kumulují. Vzhledem k tomu, že vysvětlení zdrojů rizikového chování významně ovlivňuje volbu intervenčních postupů, snažíme se obsáhnout co možná nejširší okruh zdrojů, i když si uvědomujeme, že i tak bude náš výčet neúplný.

Zdroje rizikového chování dělíme na:

- a) **Biologické zdroje** (dědičná zátěž, vrozené či získané defekty, případně psychiatrické diagnózy)
- b) **Psychické zdroje** (rizikové chování bývá důsledkem dlouhodobě prožívané úzkosti, frustrace, depresivních stavů, psychické deprivace, problematické identifikace, projevem emocionální lability, neuroticismu, naučených chybných vzorců chování nebo obrannou reakcí na prožitá traumata, jiné nepříznivé (životní) události či procesy, sociální maladaptace)
- c) **Společenské zdroje**
vysvětlují rizikové (deviantní) chování na pozadí vazby mezi jedincem a společností. Příčiny deviací se nacházejí v samotném sociálním prostředí. Jednotlivé teorie deviací se obvykle dělí podle vztahu a náhledu na sociální normy. Jedna skupina teorií uznává existenci sociálních norem, které jsou podle těchto teorií výrazem sociálního konsenzu, co je a co již není jakousi společensky přijatelnou normou. Jiné teorie naproti tomu zpochybňují existenci obecně uznávaného konsenzu.

Co vše patří do sociálně-patologických jevů:

- Kouření
- Konzumace alkoholu
- Drogová scéna (nelegální drogy)
- Sexuální chování
- Patologické hráčství – Gambling
- Závislost na Internetu
- Závislost na mobilu („obrazkový syndrom“) a celá řada dalších

Dále více o prvních položkách SP jevů – kouření, alkohol, drogy – viz mezinárodní projekt Světové zdravotnické organizace - HBSC.